

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 94: [29: 35] (477+498) Поп Й.-А.

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2026.39.20>

Сергій ЛУЧКАНИН, д-р філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0003-3318-6916

e-mail: luchkanyn@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

"ІСТОРІЯ РУМУНІВ" ЙОАНА-АУРЕЛА ПОПА: МІРЧА СТАРИЙ, ЯНКУ ХУНЕДОАРА, ВЛАД ЦЕПЕШ (ДРАКУЛА) ТА ШТЕФАН ВЕЛИКИЙ (ШТЕФАН ЧЕЛ МАРЕ) (ПЕРЕКЛАД З РУМУНСЬКОЇ МОВИ)

Мета статті – ознайомлення наукових кіл і найширшого читацького загалу України з перекладом із румунської мови "Історії румунів" Йоана-Аурела Попа, одного з найвидатніших сучасних румунських істориків, ректора Клузького університету імені Бабеша-Бояй (2012–2020), Президента Румунської Академії (з 2018 року). У статті схарактеризовано постаті й особливості правління найвидатніших правителів Румунії кінця XIV – початку XVI ст. – Мірча Старого, Янку Хунедоара, Влада Цепеша (Дракули) та Стефана Великого (Штефана чел Маре). Вони залишилися в історії румунів, передусім завдяки змалюванню їх письменниками й істориками доби романтизму справжніми символами справедливості та помітними борцями з турками-османами та оборонцями незалежності своїх земель – Румунської країни (Волощини), Трансильванії та Молдови. А завдяки яскравій фантазії ірландського письменника Брема Стокера Влад Цепеш став одним із найвідоміших румунів у Західній Європі та США як Дракула, класичний "вампір". Господар Молдови Стефан (пам'ятник якому є окрасою сучасного Кишинєва) під іменем *Stephanus ille magnus* ("Штефан Великий"), увійшов в історію й безсмертя. Особи Мірчі Старого, Янку Хунедоара, Влада Цепеша та Стефана Великого подано в контексті загальноєвропейської та світової історії.

Ключові слова: Історія Румунії, Йоан-Аурел Поп, Мірча Старий, Янку Хунедоара, Влад Цепеш (Дракула), Стефан Великий (Штефан чел Маре), румунська мова.

Подасмо фрагмент перекладу книги ректора (2012–2020) Клузького університету імені Бабеша-Бояй, академіка і чинного Президента Румунської Академії, провідного сучасного румунського і світового історика Йоана-Аурела Попа "Історія румунів" (2010), у якій викладено курс історії Румунії з нових сучасних позицій. Значну кількість тем (передусім історію Румунії XIX – початку XX ст.), певною мірою відомі, усталені в оцінюванні та за сюжетом, подано доволі стисло, а дискусійним (походження румунського народу та його мови; румунські землі у середні віки; міжвоєнна Румунія 1920–1930-х рр.; Груднева революція в Румунії 1989 р.) приділено значно більшу увагу. Автор обачно і тактовно, з наведенням паралелей зі світової історії, висвітлює неелегко, складну, повчальну, величну й цікаву історію румунських земель та румунського народу, починаючи від його етногенезу й до сьогодення. Українською мовою історію Румунії перекладено вперше. Книгу адресовано широкому колу читачів – передусім студентам-історикам та філологам, учням-старшокласникам, загалом історикам та філологам, усім, хто цікавиться історією південно-західного сусіда України – Румунії, яка так допомагає нам сьогодні, у часи особливих випробувань, відстоювати незалежність та територіальну цілісність. У фрагменті схарактеризовано постаті та особливості правління чотирьох найвидатніших правителів румунських земель кінця XIV – початку XVI ст. – Мірчу Старого, Янку Хунедоара, Влада Цепеша (Дракули) та Стефана Великого (Штефана чел Маре). Вони залишилися в історії румунів, передусім завдяки змалюванню їх письменниками й істориками доби романтизму, справжніми символами справедливості та помітними борцями з турками-османами й оборонцями незалежності власних держав – Румунської країни, Трансильванії та Молдови. А завдяки яскравій фантазії ірландського письменника Брема Стокера Влад Цепеш став одним із найвідоміших румунів у Західній Європі та США як Дракула, класичний

"вампір". Господар Молдови Стефан (пам'ятник якому є окрасою сучасного Кишинєва) під іменем *Stephanus ille magnus* ("Штефан Великий") увійшов в історію та безсмертя. Особи Влада Цепеша та Стефана Великого (як і всю історію Румунії від найдавніших часів до сьогодення) подано в контексті загальноєвропейської та світової історії. Упевнені, що український читач знайде об'єктивні відповіді з перекладу цього фрагменту на питання, пов'язані з правлінням та особистостями Мірчі Старого, Янку Хунедоари, Влада Цепеша і Стефана Великого.

Фрагмент нами перекладено за виданням: Pop, Ioan-Aurel. (2010). *Istoria românilor*. Colecția "Biblioteca populară". Col. iniț. și coord. Anatol Vidrașcu; conc. gr. și coperta. Vladimir Zmeev. București-Chișinău: Litera (Combinatul Poligrafic) (Pop, 2010). При цьому також використано такі джерела (Pop, Bolovan, & Ionuț, 2006; Popovici, 1992; Treptow, 1997).

6.11. Битва за Хрест: захист християнства

У той час, коли іспанці здійснювали "Реконкісту" у боротьбі з маврами (тобто сарацинами або арабами) й англійці вели Столітню війну з французами (1337–1453), народи центральної та південно-східної Європи були зобов'язані захищати себе від наступу ісламу, уособленого татарами, але передусім – турками. У XI–XII ст. римський папа, західноєвропейські королі та рицарі, охоплені щирою церковною наснагою й особистими інтересами, безуспішно намагалися звільнити "святі землі" з-під влади арабів. Ці походи отримали назву "хрестових". У XIV ст. уже інші мусульмани заволоділи Малою Азією та Левантом¹ і рушили підкорювати Європу. Наявна дивовижна симетрія цих процесів, що витворила тривале злопам'ятство серед європейців: упродовж восьми століть між 700 і 1500 роками південно-західний закуток Європи (Іберійський півострів) перебував під набигами й прямою арабською окупацією, натомість між 1350 і

¹ Левант – загальна назва країн, розташованих у східній частині Середземноморського регіону.

1900 роками південно-східна частина Європи (Балканський півострів), щоправда, і Центральна Європа, також зазнавала вторгнення воїнів Півмісяця – турків-османів. Спочатку османи напали на залишки Візантійської імперії і проникли на європейський континент близько 1350 року. Через століття після цього (у 1453 р.) вони, попри відчайдушний опір захисників, захопили Константинополь і християнські держави на Балканах болгар, албанців, сербів. Близько 1390 р. турки вийшли до Дунаю і спробували рушити далі на північ та захід, загрожуючи румунським господарствам, Угорщині та Польщі. Відтоді й упродовж тривалого часу ці країни стали справжніми "християнськими вратами", тобто оборонними бастіонами Європи з цілковитим усвідомленням своєї ролі. Римський папа й окремі західноєвропейські християнські правителі виступили з ініціативою організації нових "хрестових походів" (вони вкладаються у визначення "пізніх хрестових походів", або "оборонних виступів") задля захисту Європи від ісламського завоювання, та всі тягарі боротьби лягли на греків, болгар, сербів, албанців, а після їхнього підкорення – на румунів, угорців, саксів, секлерів, поляків, хорватів та ін. Ці народи, серед яких і румуни, упродовж усіх цих століть опору проживали в певній приреченості та труднощах, що згодом доволі суттєво відобразилися в колективній свідомості: з одного боку, вони відчували себе "на перехресті всіх лих", приниженими й упослідженими безкінечними битвами, періодичною втратою майна, бідністю та невпевненістю; з іншого боку, ці народи усвідомлювали, що виконують вагому місію, захищаючи не лише свою країну, а й певні цінності християнської спільноти, що на той час збігалося із цінностями європейської цивілізації. Ось чому певні історики та митці, окрілені романтичним запалом, написали, що румуни (поруч з іншими народами), ведучи боротьбу на східноєвропейському рубежі, захистили Захід і посприяли "створенню західноєвропейських замків", іншими словами, відкинувши вбік метафору, важливість цих народів Південно-Східної Європи полягала у створенні всіх умов для розквіту західноєвропейської цивілізації, що невдовзі стала зразковою для значної частини людства.

Після падіння комуністичного режиму з'явилося кілька деміфологізаторських дописів задля розвінчання будь-яких націоналістичних тверджень серед румунів, зокрема в них стверджувалось, що, мовляв, у той час, коли будували знамениті романські і готичні собори в Західній Європі, турки ще перебували далеко від Балкан і Центральної Європи, а отже, румуни не могли сприяти їхній побудові. Це твердження можна було б сприйняти за жарт, якби воно не містило трагічно-викривальних моментів. Вищенаведена метафора була покликана показати загальну роль заслону, яку відіграли балканські народи, затримавши навалу нападників зі Сходу, що прагнули заволодіти Римом, Віднем чи Прагою й були зупинені на Дунаї чи в Карпатах. По-друге, коли будувалися собори, якщо вже дотримуватися точної хронології, то і справді турки-османи ще не нападали, але жорстоко накочувалися орди печенігів, половців і татар¹, яких практично зупинили, за свідченням джерел, східні слов'яни, румуни, половці, угорці, сакси, секлери та ін. Так ми доходимо до подібного висновку, цілком не пов'язаного з міфологізацією: румуни, зупинивши чи прагнучи затримати нападників, захищали передусім самих себе, але таким чином, поруч з іншими східноєвропейськими

народами, відіграли роль оборонців християнської Європи, тобто західної цивілізації!

Мірча Старий (1386–1418)

Після того, як турки-османи захопили майже весь Балканський півострів, вони стали нападати на Румунську державу, Трансільванію та Угорщину. Першим румунським воєводою, який організував захист рідної землі від османської небезпеки, став Мірча Старий². Перед цим він посприяв економічному зростанню господарства, захоплював землеробство і ремесла, розвивав торгівлю. Маючи у своєму розпорядженні добре організоване військо та добре вишколених дипломатів, Мірча приєднав до Румунської держави нові землі, розташовані в Трансільванії, на півдні Молдови і навіть південніше від Дунаю. Найважливішим у цьому плані стало входження Добруджі – провінції між Дунаєм та Чорним морем, що була незалежним державним утворенням у XIV ст., а перед цим тимчасово входила до складу Візантійської імперії та південних болгарських царств. З кінця XIV ст. Добруджі стало загрожувати османське завоювання. На початку свого правління сміливим наскоком румунський господар входить із військом до Добруджі і приєднує її до складу Румунської держави.

Самостійно чи за допомогою окремих християнських сил Мірча здобуває кілька значних перемог над турками й утверджує незалежність Волощини. Він уклав союзницькі договори з Угорщиною та Польщею і після смерті султана Баязида ввірвався до османської держави, маючи на меті зробити султаном свого фаворита. У 1394–1395 рр. Мірча здобуває найважливіші перемоги ("битва біля Ровіни"), у 1396 р. бере участь на стороні угорців у хрестовому поході проти турків, що закінчився поразкою хрестоносців під болгарським містом Нікополь і захопленням турками-османами останнього болгарського царства з центром у Відині. На початку XV ст. Мірча навіть визначав політичну ситуацію на Балканах. Він опікувався і долею трансільванських румунів, приєднавши до Румунської держави румунів у Східному Банаті, у районі Сібіу та Країни Феґераш. Православні церкви Трансільванії були підпорядковані валаській митрополії. Мірча лишив по своїй смерті велику і міцну країну, його сучасник-хроніст назвав господаря "найсильнішим і найстійкішим серед християнських володарів". Усе це сталося приблизно в той самий час, коли Генріх IV заснував в Англії династію Ланкастерів, після чого змусив зректися Річарда II. В Італії – у Флоренції, Венеції, Мілані, іноді в Римі – процвітав гуманізм у дусі ідей Данте Аліґ'єрі, Франческо Петрарки та їхніх сучасників, хоча незгоди і навіть війни між конкуруючими італійськими містами-державами не припинилися. На Констанцькому соборі католицької церкви (1414–1418 рр.) було подолано великий розкол і визначено місцез перебування єдиного Папи Римського в Римі (перед цим траплялося, що Папою Римським водночас оголошували себе двоє або троє ієрархів). Під час роботи собору, 6 липня 1415 р. за звинуваченням у ересі був засуджений до спалення чеський проповідник Ян Гус, що спричинило "революцію гуситів" (1419–1434 рр.) – перший значний європейський конфлікт, що мав національне забарвлення.

Янку (Йоан) Хунедоара (1441–1456)

Спадкоємці Мірчі продовжили тверду політику оборони країни, хоча окремі з них були змушені поєднувати збройну боротьбу з діями умиротворення, військовий

¹ В українській історіографії донедавна більш узвичаєним був термін *монголо-татари*.

² Транслітерація з румунської: Мірча чел Бетрин.

опір із дипломатією, і навіть певний час виплачувати данину султанові задля порятунку держави і збереження миру. Ба навіть більше, дехто з господарів перетворювався на знаряддя османів, беручи участь у військових акціях султанів. Із плином часу завдання захисту лягло і на Трансильванію, на чолі якої (воеводою) став 1441 р. румун Янку (Йоан) з Хунедоара.

Він був "self made man"¹, як сказали б сьогодні, оскільки походив зі скромної сім'ї румунських князів, очевидно, з Цара Хацегулуй – південно-західної частини історичної Трансильванії. Його батько виділився на військовій службі в угорського короля, як і чимало тогочасних князів, і отримав у дар тоді невелику область Хунедоара, де згодом буде споруджено вражаючий замок у готичному стилі, найважливіший з усіх трансильванських, він зберігся й донині. Задля зміцнення свого становища батько нашого героя перейшов у католицизм, повернувши до нього і своїх синів. Але вони зберегли подвійне ім'я – одне румунське і православне (його вживали у православному середовищі), а друге – католицьке й угорське (в угорській і західній сферах). Ось чому румуни і представники балканських православних народів називали героя Янку (Янко, Янго), а угорці й західноєвропейці – Йоаном (Йоганнес, Янош). Янку здобув вишукану військову освіту при дворі короля Сигізмунда I Люксембурзького, військовий досвід – у гуситських війнах у Чехії та в кампаніях в Італії, а починаючи з 1439 р., здобув перемоги і у війнах з турками. 1441 р. він розбив османське військо в Сербії, потім – у Трансильванії та Валахії. У 1443-1444 рр. він організував "тривалу кампанію" – масштабний військовий похід на Балкани, погрожуючи навіть захопити тогочасну столицю Османської імперії². Приголомшені турки запросили миру, який і було укладено на десять років. Та на вимогу Папи Римського організовується новий "хрестовий похід" (угорських, румунських, хорватських, боснійських та ін. військових загонів), що завершується жахливим погромом християн під Варною (сучасна Болгарія) восени 1444 р. Сам угорський король Владислав I загинув на полі бою. Янку отримує статус найпрестижнішої людини в королівстві і стає управителем Угорщини 1446 р. Він задумав створити спільну антиосманську коаліцію, що складалася б з Угорщини, Румунських князівств, сербських та албанських з'єднань, однак не досяг у цьому напрямі значних успіхів. 1453 р. турки захоплюють центр і символ східного християнства – Константинополь. Янку не зміг захистити цей символ, але він захистив Центральну і Західну Європу, яким загрожував завойовник Константинополя Мехмед (Магомет) II. Янку зібрав усі свої війська в Белграді (зараз це столиця Сербії), що на той час був сильною фортецею на кордоні з Угорщиною, і його майже 30-тисячна армія (до неї входили вихідці з Угорщини, Польщі, Чехії, німецьких земель, а також чимало румунів із Трансильванії) врятувала Угорщину та Європу, розбивши турків улітку 1456 р. Янку став героєм усіх християн. Папа Римський його назвав "посланником Христа" і наказав, щоб на честь великої перемоги та її творця щоденно в полудень в усіх католицьких церквах били дзвони. 11 серпня 1456 р. Янку Хунедоара помер від

чуми поблизу Белграда, оплакуваний усією християнською спільнотою. На його могилі в центрі рідної Трансильванії (в Алба Юлія) зберігся до наших днів напис: "Згасло світло світу...". В Англії саме розпочалася війна Червоної та Білої троянд, тобто битва за трон між родинами Ланкастерів та Йорків, символами яких були троянди, щедро омиті кров'ю. У Франції закінчилася тяжка Столітня війна (1337–1453 рр.), а на Іберійському півострові об'єдналися Кастильське й Арагонське королівства шляхом шлюбного союзу.

Влад Цепеш (Дракула, 1456–1462)

Дивовижно, але одним із найвідоміших румунів на Заході і в США є так званий Дракула, класичний "вампір". Століття тому ірландський письменник Брем Стокер потребував віднайти страшного персонажа й описати його жахливі скандальні діяння, щоб догодити смакам тогочасного загалу. Один із друзів письменника звернув його увагу на кровожерливого трансильванського принца XV ст., якого німці мали підстави ненавидіти і звірства якого перебільшували, додаючи до них і лютої графа Баторія, що жив століттям пізніше. Звичайно, додамо і яскраву фантазію ірландського автора.

Насправді Дракула – принц Влад Драгула³ з румунської династії Басарабів (Драгула означає "син Драгу", бо його батько називався Влад Драгул). Він правив у Румунській державі, а в Трансильванії, очевидно, тільки народився, коли сім'я його батька, також принца, перебувала там у вигнанні. Його гарно знав Янку Хунедоара, а також його син – Матей Корвін, майбутній угорський король. Влад був енергійною і суворою людиною, навіть жорстокою, як і більшість його сучасників. Він прагнув установити законність і порядок, стимулювати розвиток ремесел і торгівлі, зміцнити військо, і досягав цього кривавими методами, іноді їхня безжалість перебільшувалася, але про них зберігається в нашій ментальності пам'ять і до сьогодні. Однак господар підняв престиж своєї країни і добився поваги сусідніх держав. У міжнародні відносини він прагнув запровадити сучасний принцип взаємності. Зокрема, Влад Цепеш домагався, щоб купці Румунської держави мали в Трансильванії той самий статус, що ним користувалися й купці-сакси, коли перебували до Волощини. Сакси не виконували господарське бажання, тому їх жорстоко покарали. Купці цього не пробачили, нарекли правителя тираном, пащекуючи про його жорстокість у країнах Заходу. Саме вони, найімовірніше, і вигадали йому прізвисько "Дракула", вимовляючи замість приголосної *g [r]* с *[k]*, що типово для сакських говорів. Таким чином змінилося значення імені з *drag* у *drac*⁴. Господар Влад залишився в історії румунів, особливо завдяки змалюванню його письменниками й істориками доби романтизму, справжнім символом справедливості та помітним борцем з османами й оборонцем незалежності власної країни. Він відмовився виплачувати данину румунськими дітьми, яких забирали в яничари султанського війська, і кілька разів вдало атакував та заманивав у засідки турків. Полонених він наказував садовити на кіл ("цвях"), ось чому турки й інші вороги господаря нарекли його Влад Цепеш⁵. Узимку 1461–1462 рр. господар зі своїм військом переходить на південний берег Дунаю, розбиває турецькі війська і вбиває 23 809 турків, а ще 884 спалює в їхніх домівках, саме

¹ Англ. "Людина, що сама себе зробила".

² Місто Едірне, колишній Адріанополь.

³ Румунське слово *dracu* "чорт" походить від лат. іменника III відміни *draco*, *draconis* "дракон", від якого утворене і французьке слово *dragon* "дракон".

⁴ Румунською *drac*, *draci* [вимовляється "драк, драч"] "чорт, чортівня".

⁵ Від румунського слова *țeară* [цьяле] "кіл".

з такою точністю він письмово повідомляє про це короля Матая Корвіна. Турки були нажахані, що румунський господар захопить навіть Константинополь. Відступаючи, Влад забрав із собою багатьох балканських християн, щоб розселити їх у Румунській державі. Тоді зневажений султан Магомет II, за свідченням джерел, вдирається з 200-тисячним військом (його чисельність перебільшена), щоб покарати *гяура*. Влад не має достатньо сил для відкритого бою з такою арматною, але тривожить супротивника безперервними нападами, навіть намагається вбити султана. Господар сподівався на допомогу з боку короля Матая, але останній, під впливом намов саксів, заарештував господаря, звинувативши його у вигаданій зраді, і протримав полонеником майже 12 років в Угорщині, після чого знову посадовив Владу на господарський трон Румунської держави, але на незначний часовий проміжок і без помітних успіхів.

Штефан Великий (Штефан чел Маре, 1457–1504)

У 1457 р. Влад Цепеш допоміг молодому Штефанові, якого знав з дитинства, стати господарем Молдови. Саме з часу правління Штефана у спільну велику антиосманську боротьбу долучається третя румунська середньовічна держава – Молдова. Штефан став найзначимішим румунським середньовічним правителем, був господарем майже півстоліття і залишив своє ім'я та здобутки цілій епосі, як і королева Єлизавета в Англії чи Казимир IV в історії Польщі. Народ його назвав "великим і святим", шанував як національного героя, постійно зображуючи Штефана впродовж століть із хрестом та шаблею в руках. Після кожної перемоги над "нехристами", відповідно до християнської традиції будував нову церкву, щоб висловити дяку Господові, ставив церкву й тоді, коли зазнавав невдачі. Таким чином, він заснував десятки церков і монастирів, ставши одним із найбільших будівничих в історії Румунії. Нині його ім'я внесене в церковний календар святих.

Штефан зі складнощами сів на господарський трон, оскільки мав ворогів (котрі прагнули влади) як у середовищі своєї власної родини, так і серед бояр. Наполегливо він розбив усю опозицію, винищив частину бояр і зміцнив власну владу. Він збільшив господарські володіння, підпорядкував собі державну раду, сприяв розвитку міст і добре вишколив військо. Господар забезпечив економічний розвиток і розквіт Молдови, особливо підтримував торгівлю, за вірну службу господарському трону розплачувався посадами та маєтностями. Особливо у своїй діяльності він спирався на дрібне і середнє боярство, на городян і вільних селян.

Зовні Молдову також не оточували друзі. Угорщина й Польща між собою змагалися за протекторат над господарством, Османська імперія теж прагнула підпорядкувати цю країну. Штефан спритно використовував угорсько-польську ворожнечу задля забезпечення незалежності власної країни. Спочатку господар визнав себе васалом польського короля і, водночас, вступив у збройну боротьбу проти Угорщини, військо якої він розбив у битві біля Бая¹ 1467 р. Трохи згодом угорський король усвідомив, що в особі Штефана Великого краще мати союзника, тому відносини між двома країнами покращилися. Між Молдовою та Угорщиною було укладено союзницькі договори як між двома християнськими державами, угорський король подарував румунському господареві дві фортеці з широкою окологою та десятки

румунських сіл у Трансільванії. Натомість наприкінці XV ст. ворожу політику щодо Молдови стала проводити Польща, намагаючись посадовити на господарський трон польського принца. Але польське військо, що вторглося в Молдову, було розбите 1497 р. біля Козьминського лісу², і лише після цього між Польщею та Молдовою було укладено союзницький договір.

Серйознішими і складнішими були стосунки з Портою, тобто з Туреччиною. За рік до початку правління Штефана тогочасний господар Молдови Петру Арон погодився виплачувати символічну грошову данину султанові задля миру та невтручання турків у справи Молдовської країни. Штефан певний час виплачував данину, але водночас готувався до боротьби, оскільки вважав свою країну "брамою до входу в християнську ойкумену". Він уклав союзницькі договори, розробив план боротьби, спробував залучити до нього і Волощину, або, як він її називав, "другу румунську країну". Для молдовського господаря першою румунською країною була саме Молдова, тобто держава, правителем якої він був. Коли все було підготовлено, господар відмовився виплачувати данину, після чого султан спрямував проти Молдови 120-тисячну армію, до якої входило і військо Румунської держави. Штефан з 40-тисячним військом, а також з кількома тисячами трансільванців та поляків зміг здобути велику перемогу біля міста Васлуй 10 січня 1475 р. Після битви румунський господар направив послання всім монархам християнської Європи, у якому доводив до відома цю перемогу ("ми взяли до рук шаблю і за допомоги нашого всемогутнього Господа Бога рушили проти ворогів християнства, розгромили їх, поставили на коліна, і всі вони відчули гостроту нашої шаблі"), і зазначив про серйозну небезпеку, яка загрожувала Молдові і всій Європі, якщо остання не прийде на допомогу. Турецький правитель невдовзі прийде з усією своєю могутністю, за словами господаря, і "він підкорить нашу країну, яка є брамою на шляху до входу в християнський світ, і яку Господь оберігав до цього часу", але "якщо ця брама, якою є наша країна, буде захоплена (нехай Господь збереже нас від цього!), тоді всі християни постануть перед великою небезпекою". Але ця допомога не надійшла, але попри це влітку 1476 р. Штефан сам розбив величезне військо, очолюване самим завойовником Константинополя. У битві біля Резбоєнь військо Молдови зазнало поразки, але османи не змогли скористатися перемогою, оскільки молдовани застосували тактику "випаленої землі". Вороже військо було змушене відступити, не спромігшись змістити господаря й підкорити Молдову. Однак і Штефан був приневолений укласти мир з турками, передати їм дві важливі фортеці на Дунаї та біля моря (Кілію та Білу Фортецю) і щорічно виплачувати данину. Прикладом його значного авторитету на 1497–1498 рр. слугує запрошення Штефана до таємного союзу з "королем римлян" Максиміліаном Габсбургом задля відлучення від влади династії Ягеллонів, передусім короля Угорщини та Богемії Владислава³.

На момент своєї смерті у 1504 р. господар залишив спадкоємцям могутню й поважну країну, що зберегла власне управління і була "греблею" на шляху османського вторгнення. Через кілька років по смерті Штефана польський король його назвав *Stephanus ille magnus* ("Штефан Великий"), саме під цим іменем він і ввійшов в історію і безсмертя.

¹ Дещо на південь від Сучави.

² Біля села Валя Кузьмина на території сучасної України (Чернівецька обл.).

³ Владислав II Ягеллончик (*пол.* Władysław II Jagiellończyk), 1456–1516.

Тоді, близько 1500 р., коли в нас закінчилася епоха Стефана Великого, по той бік Атлантики поставав Новий Світ, що в майбутньому змінить конфігурацію Європи та всієї планети.

Джерела фінансування. Фінансування забезпечено Київським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

Pop, Ioan-Aurel. (2010). *Istoria românilor*. Litera (Combinatul Poligrafic).
Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan Costea, & Ioniț, Susana Andea. (2006). *History of Romania*. Romanian Cultural Institute, center for Transylvanian Studies.

Serhii LUCHKANYN, DSc (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0003-3318-6916
e-mail: luchkanyn@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Popovici, Silvia. (Ed.). (1992). *Romania, Foreign Sources on the Romanians*. The Directorate.
Treptow, Kurt W. (Ed.). (1997). *A History of Romania* (3rd ed.). Iași.

References

Pop, Ioan-Aurel. (2010). *Istoria românilor*. Litera (Combinatul Poligrafic).
Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan Costea, & Ioniț, Susana Andea. (2006). *History of Romania*. Romanian Cultural Institute, center for Transylvanian Studies.
Popovici, Silvia. (Ed.). (1992). *Romania, Foreign Sources on the Romanians*. The Directorate.
Treptow, Kurt W. (Ed.). (1997). *A History of Romania* (3rd ed.). Iași.

Отримано редакцією журналу / Received: 31.12.25
Схвалено до друку / Accepted: 27.02.26
Опубліковано / Published: 21.04.26

"HISTORY OF ROMANIANS" BY IOANA-AUREL POP: MIRCEA THE OLD, IANCU HUNEDOARA, VLAD THE IMPALER (DRACULA) AND STEPHEN THE GREAT (STEFAN CEL MARE) (TRANSLATED FROM ROMANIAN)

The purpose of the article is to acquaint scientific circles and the widest readership of Ukraine with the translation from Romanian of the "History of Romanians" by Ioan-Aurel Pop, one of the most prominent modern Romanian historians, Rector of the University of Cluj named after Babeș-Boleai (2012-2020), President of the Romanian Academy (since 2018). The article characterizes the figures and features of the reign of the most prominent rulers of Romania at the end of the XIV – the beginning of the XVI century – Mircea cel Bătrân, Iancu (Ioan) de Hunedoara, Vlad Țepeș (Dracula) and Stephen the Great (Ștefan cel Mare). They remained in the history of Romanians, primarily due to their depiction by writers and historians during the Romantic era, true symbols of justice and notable fighters against the Ottoman Turks and defenders of the independence of their own states – the Romanian country, Transylvania and Moldova. And thanks to the vivid imagination of the Irish writer Bram Stoker, Vlad Țepeș became one of the most famous Romanians in Western Europe and the United States as Dracula, the classic "vampire". The master of Moldova Ștefan (whose monument is an adornment of modern Chișinău) under the name Stephanus ille magnus ("Stephen the Great"), went down in history and immortality. The personalities of – Mircea cel Bătrân, Iancu (Ioan) de Hunedoara, Vlad Țepeș (Dracula) and Stephen the Great (Ștefan cel Mare) are presented in the context of pan-European and world history.

Keywords: *History of Romania, Ioan-Aurel Pop, Mircea cel Bătrân, Iancu (Ioan) de Hunedoara, Vlad Țepeș (Dracula), Stephen the Great (Ștefan cel Mare), Romanian language*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.